

ONDERZOEK NATUURWETGEVING
Quick Scan flora & fauna
Naturbegraafplaats Zomerlanden
te Heinenoord

Moordrecht, 26 november 2019
in opdracht van
Eelerwoude

Nader onderzoek in het kader van de natuurwetgeving
t.b.v. dunning, inrichting en natuurontwikkeling
locatie Zomerlanden te Heinenoord

foto voorpagina:

Voor gewaarmerkte rapportage,
contact opnemen met GroenTeam

onderzoek en rapportage onder verantwoordelijkheid van:
drs. John Mulder, veldverkenning en habitatbeoordeling
ing. Jan Oosterbaan, eindrapportage en advies

*INHOUDSOPGAVE**pagina***1 INLEIDING**

1.1 Situering en ingreep	4
1.2 Natuurtoets als instrument.....	6
1.3 Onderzoeksplan	10

2 BRONNENONDERZOEK SOORTEN

2.1 Vaatplanten	13
2.2 Zoogdieren	13
2.3 Broedvogels.....	15
2.4 Amfibieën en reptielen	15
2.5 Vissen.....	16
2.6 Ongewervelde soorten.....	16
2.7 Conclusies uit beschikbare gegevens	16

3 LOCATIEONDERZOEK

3.1 Toetsing vigerende regelgeving gebiedsbescherming.....	18
3.2 Verkenning werkgebied en habitatbevindingen	
3.2.1 Geografische situatie	19
3.2.2 Opbouw en begroeiingskarakter	19
3.2.3 Faunacondities.....	22
3.2.4 Ingrepen en effecten	27

4 SAMENVATTENDE CONCLUSIES 29**GERAADPLEEGDE LITERATUUR** 30**GEBRUIKTE TERMEN EN AFKORTINGEN** 32

1 INLEIDING

1.1 Situering en ingreep

Situering plangebied

Het projectgebied betreft een deel van de Buitenzomerlanden langs de zuidoever van de Oude Maas en omvat een buitendijks, opgehoogd bosgebied (figuur 1).

Figuur 1, situering onderzoeklocatie

Figuur 2, plangebied Natuurbegraafplaats

Voorgenomen ingreep

Deze omvat realisatie van een natuurbegraafplaats. Daarbij wordt nadrukkelijk gestreefd naar het verhogen van de natuur- en belevingswaarde van het gebied in de combinatie met natuur en recreatie (zie Eelerwoude 2019).

De daartoe nodige ingreep betreft het realiseren van een padenstelsel en van structuurvariatie in het bos door onder meer dunning.

Tevens wordt een de Boonseweg een parkeerplaats ingericht in combinatie met een kleine gebouwde voorziening voor lichte horeca.

Deze werkzaamheden vallen in het kader van de regelgeving, onder 'ruimtelijke ingreep'.

Een parallelle ontwikkeling betreft de plaatsing van een windturbine in het werkgebied (zie figuur 2), als onderdeel van een groter windpark. Daartoe heeft in 2017 en 2018 door GroenTeam nader veldonderzoek uitgevoerd, waaraan in onderhavige rapportage op onderdelen nader zal worden gerefereerd.

Onderzoeksverplichting

De Wet Natuurbescherming (Wnb) en het provinciaal natuurbeleid verplichten een initiatiefnemer om bij ruimtelijke ingrepen de daardoor veroorzaakte effecten op (mogelijk) aanwezige zwaarder beschermde planten en dieren, nader te onderzoeken.

Dit onderzoek moet leiden tot beoordeling van de eventueel te verwachten natuurschade en bestaat uit de volgende onderdelen:

- * Er moet worden aangetoond in hoeverre ontheffingsplichtige soorten Wnb verstooring of bedreiging van de ingreep ondervinden of daarvan kunnen worden uitgesloten.
- * Er moet worden aangetoond in hoeverre gebiedsbescherming met betrekking tot Natura 2000 of met betrekking tot Natuurnetwerk Nederland (NNN) in het geding is.
- * Volgens het in de Wnb opgenomen Besluit natuurbescherming moet er tevens aangegeven worden welke extra uitstoot van stikstof als gevolg van het project tot stand komt (Aerius-berekening september 2019).

Bescherming flora & fauna

Een ruimtelijke ingreep vergt nader natuuronderzoek vanwege mogelijke effecten op onder meer flora en fauna. Voor de toetsing van die mogelijke effecten is in de Wnb onderscheid gemaakt in twee typen bescherming: 'gebiedsbescherming' (hoofdstuk 2 Wnb, 'Natura 2000-gebieden') en 'soortbescherming' (hoofdstuk 3 Wnb, 'Soorten').

Met betrekking tot soorten zijn vervolgens drie beschermingsregiems onderscheiden: dat van de 'Vogelrichtlijn', van de 'Habitatrichtlijn' en van 'andere soorten' (zie ook 'wettelijke kaders' blz.6).

Op basis van het onderzoek gelden de volgende verplichtingen:

Soortbescherming:

- * Bij eventuele aanwezigheid en kans op bedreiging of verstoring van ontheffingsplichtige soorten dient een ontheffing Wnb te worden aangevraagd.

Gebiedsbescherming:

- * Indien de ingreep (een deel van) een habitat van een 'aangewezen soort' uit een Natura 2000-gebied aantast, dient (tevens) een vergunning Natura 2000 te worden aangevraagd.
- * Indien door de ingreep en/of het nieuwe gebruik extra stikstofemissie optreedt, dient bij overschrijding van de daartoe regionaal vastgelegde grenswaarden een vergunning te worden aangevraagd; indien er géén overschrijding plaats vindt, is er alsnog een meldingsplicht.
- * Indien de aangegeven natuurwaarden van een gebied in het kader van de NNN worden aangetast, vergt dat tevens aanvraag van een provinciale vergunning.

Wettelijk belangen

Bij eventuele aanvraag van ontheffing in het kader van soortbescherming is onder meer bepalend of er een wettelijk belang van toepassing is dat is opgenomen in het betreffende beschermingsregiem (Habitatrichtlijn, Vogelrichtlijn). Gezien de aard van het project betreft dat hier zoals aangegeven in de Bijlage van de Wnb (Ministerie van EZ 2016/ § 6.2.b) eventueel de volgende wettelijke belangen:

- * *'ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden'*
- * *'ter bescherming van de flora en fauna' (belang uit zowel de habitatrichtlijn als de Vogelrichtlijn)*

In beginsel wordt onder het belang *'ruimtelijke inrichting of ontwikkeling'* géén ontheffing afgegeven voor soorten van de Vogelrichtlijn of Habitatrichtlijn, behalve indien de ecologische functionaliteit van de soort daarmee *geheel niet* wordt aangetast, bijvoorbeeld door het nemen van maatregelen (zie verder 'ontheffingsplicht' blz.8).

1.2 Natuurtoets als instrument

Doel en strekking natuuronderzoek

Deze rapportage omvat een bureaustudie met een veldverkenning met habitatbeoordeling en een nader onderzoek en, afhankelijk van de afspraken met de initiatiefnemer, tevens een Aeries-berekening in het kader van de wettelijke stikstofregeling.

Hiermee wordt de ingreep getoetst aan de regelgeving met betrekking tot soort- en gebiedsbescherming.

Het onderzoek heeft tot doel inzicht te geven in de volgende vragen:

- Is er kans op noodzaak tot ontheffing van verbodsbepalingen van de Wnb?
- Is er naar verwachting een vergunning op grond van gebiedsbescherming nodig (Natura 2000 en/of het Natuurnetwerk Nederland/ NNN) ?
- Is er nader veldonderzoek nodig en voor welke soorten planten en/of dieren ?
- Welke zijn de mogelijke consequenties vanuit de Wnb en het NNN ?
- Is er vergunning voor toekenning van extra ontwikkelingsruimte in het kader van het Besluit natuurbescherming vereist ?

Deze rapportage vormt de aantoonbare bewijslast op naleving van die wetgeving.

Hiermee wordt onderbouwd met welke beschermde soorten rekening moet worden gehouden, van welke soorten effecten kunnen worden *uitgesloten* omdat ze er niet worden verwacht en/of welke soorten er niet zijn aangetroffen dan wel omdat de planingreep geen natuurschade aan die soorten met zich meebrengt.

Het uitsluiten van gebruik door (of schade aan) de betreffende soorten *'op voorhand'* vergt een gedegen, controleerbare onderbouwing.

Wettelijke kaders van de beschermingsregiems

De regelgeving met betrekking tot natuur kent twee typen bescherming: *'soortbescherming'* (Wnb) en *'gebiedsbescherming'* (Wnb en het NNN).

Soortbescherming is gericht op individuele soorten flora en fauna, waartoe in de Wnb onderscheid is gemaakt in beschermingsregiems m.b.t. 'soorten van de Vogelrichtlijn' (Wnb § 3.1), 'soorten van de Habitatrichtlijn' (Wnb § 3.2) en 'andere soorten' (Wnb § 3.3).

Gebiedsbescherming is gericht op de specifieke habitat waartoe speciale begrensde gebieden zijn aangewezen, thans aangeduid met 'Natura 2000' dan wel gebieden die vallen onder regelgeving vanuit provinciaal natuurbeleid, waaronder het Natuurnetwerk

Nederland (NNN, voorheen EHS). Voorts is dit gericht op het reguleren van stikstof-emissie en -depositie als gevolg van ruimtelijke ingrepen en/of nieuw gebruik.

De regels van soort- en gebiedsbescherming sluiten elkaar niet uit, doch vullen elkaar aan. Toetsing aan gebiedsbescherming (Natura 2000 en NNN) vindt uitsluitend plaats indien (soorten uit) beschermde gebieden in het geding zijn, terwijl toetsing aan de soortbescherming en aan de stikstofdepositie *altijd* vereist zijn, zowel binnen als buiten beschermde gebieden.

Soortbescherming

De natuurwetgeving is in eerste lijn gericht op soortbescherming, dat wil zeggen bescherming van afzonderlijke soorten planten en dieren *'in welke situatie dan ook'*.

Omdat deze wet *alle* soorten planten en dieren omvat, óók in Natura 2000-gebieden, wordt bij dit natuuronderzoek primair aangehaakt op de soortbescherming.

Deze biedt bescherming aan planten en dieren tegen zogeheten 'natuurschade'.

Binnen het beschermingskader wordt onderscheid gemaakt tussen:

- het type ingreep ('bestendig beheer' of 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting');
- planten en dieren uit verschillende beschermingsregiems (zie boven);
- een aantal 'wettelijke belangen' (zie vorige bladzijde).

Beschermingsregiems en ontheffingsnoodzaak

De drie beschermingsregiems, 'Vogelrichtlijn', 'Habitatrichtlijn' en 'andere soorten', omvatten alle 'zwaarder beschermde soorten'.

- * De Vogelrichtlijn is van toepassing op alle inheemse vogels: bedreiging van vogels of verstoring van broedende vogels vergt in beginsel een ontheffing, waarbij het nest slechts tijdens het broedgebruik is beschermd, met uitzondering van een categorie 'jaarrond beschermde nesten' waarvan het nest, al of niet in gebruik, het gehele jaar rond beschermd is en bij bedreiging ontheffing vereist.
- * De Habitatrichtlijn is van toepassing op een in Bijlage IV opgenomen lijst met soorten zoogdieren, reptielen, amfibieën, dagvlinders, libellen, vissen, vaatplanten, kevers en 'overige ongewervelden' (weekdieren). Voor deze soorten is bij verstoring of bedreiging, te allen tijde een ontheffing vereist.
- * De categorie 'andere soorten' zoals opgenomen in de Bijlage van de Wnb omvat lijsten met soorten zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen, kevers en vaatplanten waarvan door de afzonderlijke provincies wordt bepaald welke soorten in aanmerking komen voor een vrijstelling dan wel welke soorten bij verstoring of bedreiging eveneens aanvraag van ontheffing vergen.

Provinciale vrijstelling voor ruimtelijke ingrepen

Met betrekking tot de lijsten 'andere soorten' is er in de Wnb met betrekking tot kleine zoogdieren en amfibieën in de provincie Zuid-Holland vooralsnog geen wijziging opgetreden ten opzichte van de oorspronkelijke landelijke vrijstellingen onder de Ffw.

Voor de thans in de Wnb opgenomen lijsten 'andere soorten' met betrekking tot een reeks vaatplanten en alle vissen, reptielen, dagvlinders, libellen en kevers geldt géén vrijstelling meer: deze soorten zijn dus, naast soorten van de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn, eveneens alle ontheffingsplichtig.

Gedragscode

Er wordt voorts van uitgegaan dat, vergelijkbaar met de situatie onder de Ffw, ook daarna de regels met betrekking tot gedragscodes van toepassing blijven. Naar verwachting zullen in de komende periode de verschillende Gedragscodes nader worden afgestemd op de Wnb.

Ontheffingsplicht bij soortbescherming

Bij ontheffingsplichtige soorten is het voorts van belang in hoeverre de ecologische functionaliteit wordt aangetast:

- * Onder de condities dat er mitigerende maatregelen (kunnen) worden genomen waarmee kan worden gegarandeerd dat de ecologische functionaliteit *binnen* het werkgebied op geen énkél moment achteruitgaat, óók niet tijdelijk, is er géén ontheffing nodig (Ministerie van EZ 2016/ § 4.3).

Het achterwege blijven van effecten op de ecologische functionaliteit vergt afdoende onderbouwing, waarbij wordt aangegeven welke mitigerende maatregelen daarbij worden toegepast voor welke soorten.

- * Echter indien de bedoelde ecologische functionaliteit als gevolg van de ingreep níet met mitigatie kan worden gegarandeerd doch uitsluitend met compensatie, is voor de uitvoering daarvan eerst ontheffing vereist.

Voor soorten uit de Vogelrichtlijn of de Habitatrichtlijn dient bovendien te worden voldaan aan de specifiek in die richtlijnen opgenomen wettelijke belangen. Bij een ontheffingsaanvraag wordt daartoe getoetst aan drie criteria (de zgn. 'ADC-toets'):

- 1) er is geen alternatief;
- 2) er is sprake van een in of bij de wet genoemd belang;
- 3) er is geen sprake van afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding: dit criterium is ook van toepassing voor ontheffingsplichtige 'andere soorten' uit de Wnb.

Gunstige staat van instandhouding als ontheffingsvoorwaarde

Een ontheffing kan uitsluitend worden verkregen wanneer de gunstige staat niet in het geding komt. De voorwaarden daartoe staan in de Habitatrichtlijn genoemd:

- * uit populatiedynamische gegevens blijkt dat de betrokken soort nog steeds een levensvatbare component is van de natuurlijke habitat waarin hij voorkomt, en dat op lange termijn zal blijven, en . . .
- * het natuurlijke verspreidingsgebied van die soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd kleiner lijkt te zullen worden, en . . .
- * er een voldoende grote habitat bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden.

Wettelijke zorgplicht bij soortbescherming

Naast de specifieke regelgeving ten aanzien van juridisch zwaarder beschermde soorten bestaat de algemene zorgplicht bij eventuele verstoring of bedreiging van individuele planten of dieren. Dit omvat álle dieren, ook *alle on*beschermde soorten (Wnb art. 3.10). Indien door werkzaamheden individuele dieren of hun vaste verblijfplaatsen worden verstoord of bedreigd, wordt vereist dat de uitvoerder voldoende zorg in acht moet nemen om die verstoring of bedreiging te voorkomen.

Daartussen bestaat enige nuance:

- * Met betrekking tot juridisch zwaarder beschermde soorten dient absoluut te worden voorkómen dat individuen van betreffende soorten worden bedreigd (zie DR 2009).
- * Voor beschermde soorten die vallen onder de provinciale vrijstelling en onbeschermde soorten ligt dat iets minder strikt:
'De zorgplicht houdt in dat een ieder voldoende zorg in acht moet nemen voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving. Overtreding van de zorgplicht is niet strafbaar gesteld; de zorgplicht kan wel door toepassing van bestuursdwang worden gehandhaafd' (Ministerie v. EZ 2016/ § 2.4).

Met betrekking tot de zorgplicht bestaat een ketenverantwoordelijkheid tussen initiatiefnemer en uitvoerder.

Gebiedsbescherming

Vergunning Natura 2000

De regelgeving met betrekking tot speciale beschermingszones in het kader van de Vogel- of Habitatrichtlijn (resp. REG 1979 en REG 1992/1997), te weten met betrekking tot Natura 2000-gebieden, wordt in de Wnb gecontinueerd in hoofdstuk 2 van de Wet natuurbescherming.

Werkzaamheden binnen een Natura 2000-gebied welke effecten kunnen hebben op 'aangewezen' soorten en de instandhouding van de natuurlijke habitats vergen aanvraag van een vergunning. Ook voor gebieden 'buiten' een Natura 2000-gebied die een aanwijsbare ecologische functie voor de 'aangewezen soorten & habitattypen' uit dat Natura 2000-gebied hebben, kan onder sommige condities een vergunning vereist zijn ('externe werking', Wnb art. 2.7 & 2.8).

Vergunning in het kader van Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)

De toenemende uitstoot van stikstof door verkeer, uitvoeringsmaterieel, huishoudens en bedrijfsvoering leidt tot toenemende depositie van stikstof met negatieve effecten op flora en fauna, met name in natuurgebieden. Dit vereist nader onderzoek (Besluit natuurbescherming, zie Wettelijk kader Bij12, 2017) waarbij een uitvoeringsfase en een gebruiks-fase kunnen worden onderscheiden.

Deze wettelijke verplichting geldt in beginsel voor alle projecten in een regio. Bij het ontbreken daarvan zoals ook bij het ontbreken van onderzoek naar flora en fauna, wordt een eventuele omgevingsvergunning worden geweigerd.

Op het moment van deze rapportage is een vervangende procedure en instrumentage met betrekking tot de berekening van de van de ingreep te verwachten stikstofdepositie in voorbereiding, wat op een later moment nader onderzoek vergt. Dit onderzoek kan pas worden uitgevoerd er inzicht bestaat in het uitvoeringsbestek.

Bij de tijdelijke- of uitvoeringsfase van nieuwe projecten gaat het om uitstoot door voertuigen en mobiele werktuigen met een verbrandingsmotor.

Bij de eind- of gebruiksfase van nieuwe projecten gaat het om uitstoot door toegenomen verkeer, huishoudens en/of bedrijfsvoering.

Voor de toetsing zijn met betrekking tot de in de regio aanwezige Natura 2000-gebieden, drempel- en grenswaarden vastgesteld aan de toename van stikstofdepositie als gevolg van het nieuwe project ('ontwikkelingsruimte'). De grenswaarde wisselt per regio.

Vergunning Natuurnetwerk Nederland (NNN, voorheen EHS)

Dit betreft eveneens bescherming van natuurwaarden binnen begrensde gebieden.

Hiervoor hebben Rijk en Provincie samen spelregels ontwikkeld welke zijn vervat in de provinciale regelgeving. Hierbij is een 'nee-tenzij' beleid van toepassing, terwijl afhankelijk van de provinciale regelgeving daarop eveneens een 'externe werking' van toepassing kan zijn (geldt niet voor de provincie Zuid-Holland).

Binnen het NNN moeten de wezenlijke kenmerken en waarden van het betreffende gebied als onderdeel van het natuurnetwerk in acht worden genomen. Aantasting daarvan in kwalitatieve of kwantitatieve zin vergt nadere toetsing aan het bevoegde gezag en kan mogelijk leiden tot een vereiste aanvraag van vergunning. Aantasting zal slechts voor vergunning in aanmerking komen indien daarvoor compensatie wordt geboden.

De actuele en potentiële waarden van het NNN zijn vastgesteld in de natuurdoelen voor dat gebied. De basis daarvoor ligt in de provinciale structuurvisie en de betreffende 'Provinciale Ruimtelijke Verordening'.

Daarnaast zijn in Zuid-Holland ook nog 'bijzondere weidevogelgebieden' aangewezen: hiervoor geldt eenzelfde regelgeving als voor de NNN.

1.3 Onderzoeksplan

Met het onderzoek wordt stapsgewijs ingezoomd op de situatie en vastgesteld welke juridisch zwaarder beschermde soorten of verstoring daarvan, kunnen worden uitgesloten dan wel nadere veldinventarisatie vergen.

Werkstap 1, analyse bestaande gegevens

Als eerste wordt de situatie getoetst aan indicaties van de NDFF, aan de verspreiding van soorten op basis van reeds bekende biogeografische informatie uit verspreidingsatlassen, aan overige literatuur en andere beschikbare onderzoeken. Die informatie is veelal niet compleet maar wel grotendeels indicierend.

Op basis hiervan en de algemene habitat op de locatie wordt vastgesteld welke juridisch zwaarder beschermde soorten mogelijk in dit gebied verwacht zouden kunnen worden en welke op voorhand al kunnen worden uitgesloten.

Met betrekking tot 'uitsluitingen' in het kader van de regelgeving wordt in de rapportage aandacht geschonken aan *alle* mogelijke soortgroepen van (beschermde) organismen. Voor sommige soortgroepen is dat niet méér dan slechts het aangeven waarom daarvan *géén* beschermde soorten op de locatie worden verwacht, dan wel waarom sommige soorten *niet* worden bedreigd of verstoord.

Werkstap 2, toetsing aan gebiedsbescherming

Dit omvat regelgeving in het kader van de Wnb en van provinciaal gebiedenbeleid (Natura 2000 en NNN, zie § 3.1). Daarbij wordt beoordeeld of er wellicht ook andere natuurregelgeving in het geding kan zijn.

In beginsel dient tevens een berekening te worden gemaakt met betrekking tot de stikstofdepositie: uitvoering hiervan is afhankelijk van opdrachtafspraken met de initiatiefnemer en van nadere regelgeving (nog in voorbereiding).

Werkstap 3, habitatbeoordeling

Naar aanleiding van het bovenstaande wordt op basis van een grondige inspectie een beoordeling gemaakt van de terreinkenmerken, de biotoop, de lokale habitat en van de ecologische betekenis van het effectieve werkgebied (zie § 3.2).

In de conclusie wordt op basis van de nader beschreven habitat, vastgesteld welke zwaarder beschermde soorten (Wnb) en eventuele 'aangewezen soorten' (Wnb/ Natura 2000) voor de gegeven situatie zonder nadere veldinventarisatie kunnen worden uitgesloten, wat tevens geldt voor het al of niet van toepassing zijn van de 'externe werking' met betrekking tot 'aangewezen soorten' (Natura 2000 - Wnb § 3.2).

Tot zover betreft dit onderzoek een 'Quick Scan': bureaustudie met veldverkenning.

Werkstap 4, veldinventarisaties

Voor de zwaarder beschermde soorten flora en/of fauna (Wnb) welke níét op basis van verspreiding en/of habitat van bedreiging kunnen worden uitgesloten, moet (eventueel) ook een nader soortgericht veldonderzoek worden uitgevoerd (zie hoofdstuk 3).

Werkstap 5, eindconclusie en advies

De rapportage wordt afgerond met een puntsgewijze samenvatting van conclusies en consequenties, met een eventuele toetsing van consequenties, de haalbaarheid van het plan, het advies welke soorten nadere veldinventarisatie vergen dan wel in hoeverre natuurschade op voorhand met mitigatie kan worden voorkomen.

Leeswijzer

In de rapportage wordt de volgorde van de hierboven aangegeven onderzoeks- en onderbouwingsstappen aangehouden. Waar het voor de betreffende onderbouwing nodig is om informatieve kaders te schetsen, is dat in dit hoofdstuk beknopt aangegeven (zie blz.5 t/m 11). Daarmee ontstaat de volgende opzet van de rapportage:

- * In hoofdstuk 1 zijn de uitgangssituatie, het voornemen, de hoofdlijnen van de regelgeving, de aanpak van het onderzoek en de opzet van de rapportage aangegeven.
- * In Hoofdstuk 2 wordt op basis van beschikbare verspreidingsgegevens en recente gegevens uit de databank van de NDFF, de literatuurstudie met daaruit voortkomende conclusies uitgevoerd.
- * In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op vigerende gebiedsregelgeving (Wnb/ Natura 2000, PAS en NNN) en worden de bevindingen van de ecologische verkenning met beoordeling van de betreffende habitat beschreven, zo nodig aangevuld met de verslaglegging van een nader veldonderzoek.
- * In hoofdstuk 4 worden de voor de uitvoering relevante conclusies kort samengevat en wordt advies gegeven met betrekking tot mitigerende maatregelen. Voorts wordt advies gegeven met betrekking tot de gewenste nadere handelwijze.

De rapportage wordt beëindigd met lijsten van geraadpleegde literatuur en van gebruikte termen en afkortingen.

2 BRONNENONDERZOEK SOORTEN

Algemeen karakter werkgebied

Het werkgebied omvat een opgehoogd bosperceel met (in bosbouwtermen) achterstallig beheer. Het achterstallige beheer heeft geresulteerd in dicht op elkaar staande, lange en dunne bomen (stakenbos) en veel omgewaaide bomen. De houtopstand wordt in de grootste, noordelijke zone gedomineerd door gewone essen. In de zuidelijke zone staan zeer grote witte abelen (25 meter hoog). Tussen en onder de boomlaag staan gevarieerde struwelen en groeit een spontane, ruige pioniervegetatie.

Het perceel wordt aan de noordzijde begrensd door Natura 2000-gebied (moerassige laagte) en aan de westzijde, dwars door het bosgebied, door een daarop aansluitende lage moerassige strook (getijdenkreek het Mollenwater). Aan de oost- en zuidzijde liggen landbouwgronden.

Figuur 3, houtopstanden en gebiedsstructuur

Rood kader, werkgebied natuurbegraafplaats; blauwe pijl, Mollenwater

Onderzoekscontext

Het onderzoek dat in dit hoofdstuk per soortgroep wordt weergegeven omvat de toetsing van de locatie aan bronnen met reeds bestaande inventarisatie- en verspreidingsgegevens, met name NDFF, de 'Nederlandse Databank Flora & Fauna'. Het is gericht op eventueel terreingebruik door juridisch zwaarder beschermde soorten (zie 'soortbescherming' blz.7-8) en indien voor het project relevant, op 'aangewezen soorten' (zie gebiedsbescherming blz.9).

De gegevens waarop deze toetsing is gebaseerd, omvatten veelal een aanzienlijk groter gebied dan de onderzoekslocatie: naar aanleiding hiervan wordt in hoofdstuk 3 ingezoomd op de nader begrensde werklocatie. De gegevens uit de NDFF bieden een goede

indicatie doch zijn niet geheel toegespitst op de werklocatie en vergen *tenminste* nog een aanvulling door een habitatbeoordeling op de locatie.

Op basis van het bronnenonderzoek en de habitatbeoordeling wordt vervolgens bepaald welke (zwaarder) beschermde soorten in het werkgebied wellicht kunnen worden verwacht en welke soorten in het kader van de Wnb aanvullende veldinventarisatie vergen om vast te stellen of ze alsnog van aanwezigheid kunnen worden uitgesloten, dan wel zullen moeten leiden tot aanvraag van ontheffing.

Niet alle ontheffingsplichtige soorten welke aanwezig zijn worden door de voorgenomen maatregelen geschaad: de eventuele *noodzaak* tot nadere inventarisatie wordt afgeleid uit de samenhang tussen beschikbare gegevens (dit hoofdstuk 2), de habitatbeoordeling van het te onderzoeken gebied (zie hoofdstuk 3) en de 'soort' ingreep (§ 1.1).

2.1 Vaatplanten

Beschikbare gegevens

Uit de databank (NDFF 2019, Quickscanhulp) blijkt dat binnen een straal van 1 km van het plangebied géén ontheffingsplichtige planten zijn geregistreerd (zie ook Floron 2011).

Conclusie

Ontheffingsplichtige soorten kunnen binnen het werkgebied op basis van verspreiding op voorhand worden uitgesloten (vergelijk met algemeen karakter werkgebied).

2.2 Zoogdieren

Beschikbare gegevens

Uit de databank (NDFF 2019, Quickscanhulp) blijkt dat binnen een straal van 1 km van de planlocatie 20 soorten zijn geregistreerd, waaronder 3 vleermuissoorten.

Grondgebonden zoogdieren

Onder de geregistreerde soorten zijn er 3 ontheffingsplichtig waarvan Bever en Noordse woelmuis behoren tot de Habitatrichtlijn (strikte bescherming) en Steenmarter tot 'andere soorten' waarop géén provinciale vrijstelling van toepassing is.

Bever wordt aangetroffen in een habitat met groter open water en een oeverhabitat met houtopstanden (zoals de oeverzones langs de Oude Maas). Als schuilplaats wordt een hol gegraven of een burcht van takken en modder gemaakt.

Noordse woelmuis wordt eveneens aangetroffen in waterrijke gebieden.

De habitat vereist overgangszones tussen land en water met een grote variatie in de vegetatie zoals diverse kruiden, riet en aanwezigheid van bepaalde soorten zeggen. Ze maken ondergrondse gangen met nest- en voorraadmamers waartoe in natte gebieden ook drogere delen aanwezig moeten zijn. Ze mijden door struiken en bomen gedomineerde begroeiing.

Steenmarter heeft voorkeur voor kleinschalige landschappen. Als schuilplaats wordt een donkere plek gezocht, zoals een boomholte, een plaats onder een takkenhoop of houtstapel, in een bestaand hol of in constructieruimten van bebouwing. In de zomer worden ook wel plaatsen gebruikt als een overgroeide greppel of een dichte haag.

Daarnaast is een reeks 'andere soorten' geregistreerd waarop een provinciale vrijstelling van toepassing is. Het betreft naast Noordse woelmuis nog 7 andere muizensoorten (Bosmuis, Dwergmuis, Dwergspitsmuis, Gewone bosspitsmuis, Huisspitsmuis, Rosse woelmuis en Veldmuis), 2 overige martersoorten (Bunzing en Wezel) en voorts Egel, Haas, Konijn, Ree, en Vos (zie ook Broekhuizen 2016).

Indien deze vrijgestelde soorten worden verstoord vergt dat toepassing van de wettelijke zorgplicht (zie blz.8).

Vleermuizen

Vleermuisgebruik kan bestaan uit vaste verblijfplaatsen in bomen, gebouwen of andere gebouwde constructies (kraam-, zomer-, paar- of winterverblijven).

Door sommige soorten worden tevens lineaire structuren (zoals houtsingels, boomrijen, bosranden, watergangen, dijken of combinaties daarvan) gebruikt als geleiding/ sonar-oriëntatie voor vaste vliegroutes (met name van Gewone- en Ruige dwergvleermuis en van Meervleermuis, zie Limpens 1997).

Van belang daarbij is dat de meeste vleermuissoorten steeds een 'netwerk' van vaste verblijfplaatsen gebruiken waartussen wordt gewisseld, waarbij het gehele netwerk strikt beschermd is (zie bijvoorbeeld ook Kennisdocumenten, BIJ12 2017).

Er zijn in deze omgeving 3 soorten vleermuizen geregistreerd: Gewone- en Ruige dwergvleermuis en Meervleermuis.

De soorten beschikken ieder over eigen soorten verblijven (zie ook Limpens 1997):

- * Meervleermuis zoekt zijn verblijfplaats uitsluitend in bebouwing,
- * Gewone- en Ruige dwergvleermuis kunnen zowel in bomen als in gebouwen worden aangetroffen: ze kunnen gebruik maken van zeer smalle spleten.

Alle vleermuissoorten zijn vermeld in de Habitatrichtlijn Bijlage IV (zie § 3.1 Wnb) en zijn daarmee op voorhand ontheffingsplichtig.

Conclusie zoogdieren

* Grondgebonden soorten:

De locatie vergt controle op eventuele gebruiksmogelijkheden voor Bever en Steenmarter als ontheffingsplichtige soorten. Deze vergen zo nodig nader veldonderzoek en indien aangetroffen, aanvraag van ontheffing.

Noordse woelmuis kan in het werkgebied op basis van het algemeen karakter van het werkgebied (zie blz.12) op voorhand worden uitgesloten.

Bij uitvoering is tevens aandacht vereist voor mogelijk aanwezige 'andere soorten' waarop de wettelijke zorgplicht van toepassing is.

* Vleermuizen:

Van de hier geregistreerde soorten kunnen uitsluitend beide soorten dwergvleermuizen gebruik maken van bomen, en nog uitsluitend voor zomer- en/of paarverblijf, waarom te kappen bomen nadere controle vergen.

Kraamverblijven van Gewone dwergvleermuis zijn zelden in bomen aangetroffen en dan alleen nog in zeer oude (ouder dan 100 jaar), zeer dikke boomstammen (zie ook Limpens 1997): deze kunnen op voorhand in het werkgebied worden uitgesloten.

Ruige dwergvleermuizen hebben hun kraamverblijf niet in Nederland doch gaan daartoe naar Oost-Europa.

Binnen het werkgebied zijn geen omstandigheden aanwezig die kunnen fungeren als vaste vlieg- of migratieroute, welke functies op basis van het algemeen karakter van het werkgebied (zie blz.12) op voorhand kunnen worden uitgesloten.

2.3 Broedvogels

Beschikbare gegevens

Uit de databank (NDFP 2019, Quickscanhulp) blijkt dat binnen een straal van 1 kilometer van het plangebied diverse vogels met een jaarrond beschermd nest zijn geregistreerd.

Jaarrond beschermde nesten

De bij het NDFP geregistreerde soorten met een jaarrond beschermd nest betreffen onder meer ook soorten die hoog in bomen nestelen, te weten Boomvalk, Buizerd, Havik, Ransuil, Roek en Sperwer. Deze soorten gebruiken ook nesten van bijvoorbeeld Zwarte kraai, of zelfs van Ekster, maar ook van elkaar.

Mogelijk zijn ook vogelsoorten uit categorie 5 aan de orde, zoals bijvoorbeeld spechten, Bosuil, Glanskop, Gekraagde roodstaart e.d.: deze vergen eventueel nadere beschouwing in verband met mogelijke ontheffingsplicht, afhankelijk van de situatie.

Overige broedvogels

Veelal zijn er in elk soort terrein ook andere broedende vogels te verwachten, waaronder nesten in struwelen en in te kappen bomen (zie ook Sovon 2018).

Broedende vogels mogen onder géén enkele conditie worden verstoord (zie DR 2009). Onder die voorwaarde is echter voor de meeste broedvogelsoorten géén aanvullende veldinventarisatie vereist: dit is uitsluitend nodig op het moment dat werkzaamheden in het broedseizoen worden uitgevoerd.

Conclusie broedvogels

- * Jaarrond beschermde nesten: het werkterrein vergt nadere controle op mogelijk aanwezige jaarrond beschermde nesten in bomen of op/ aan gebouwen en behoeft zo nodig nadere inventarisatie van het gebruik en aanvraag van ontheffing.
- * Overige broedende vogels: werkzaamheden die verstrend kunnen zijn, dienen in beginsel *buiten* het broedseizoen plaats te vinden.

2.4 Amfibieën en reptielen

Beschikbare gegevens

Uit de databank (NDFP 2019, Quickscanhulp) blijkt dat binnen een straal van 1 km van het werkgebied 4 beschermde soorten zijn geregistreerd (zie ook Creemers 2009; NDFP 2015).

De registratie betreft uitsluitend soorten amfibieën waarop een provinciale vrijstelling van toepassing is (Bruine kikker, Gewone pad, Bastaardkikker en Meerkikker). Deze vergen voor hun leefomgeving onder meer de beschikbaarheid van geschikt open water in een zonnige situatie. Met name de eerstgenoemde twee soorten gebruiken ook een deel van het jaar een landhabitat waarbij ze onder meer schuilplaatsen zoeken in takkenhopen of bestaande holletjes van andere dieren. Indien deze vrijgestelde soorten worden verstoord vergt dat toepassing van de wettelijke zorgplicht (zie blz.8).

Binnen een straal van 1 km van het werkgebied zijn géén reptielen geregistreerd.

Conclusie amfibieën en reptielen

In het werkgebied worden uitsluitend soorten verwacht waarvoor een provinciale vrijstelling, in samenhang met de wettelijke zorgplicht, van toepassing is:

2.5 Vissen

Beschikbare gegevens

Uit de databank (NDFF 2019, Quickscanhulp) blijkt dat binnen een straal van 1 km van het werkgebied géén ontheffingsplichtige vissen zijn geregistreerd (zie ook NDFF 2015).

Conclusie vissen

Ontheffingsplichtige vissen kunnen op basis van verspreiding op voorhand worden uitgesloten.

2.6 Ongewervelde soorten

Bij ongewervelde soorten moet men denken aan vlinders, libellen, sprinkhanen en andere ongewervelde soorten zoals mieren, kevers, weekdieren e.d. Onder deze groepen vallen eveneens beschermde soorten terwijl voor sommige soorten ook een ontheffingsplicht geldt. Juridisch zwaar beschermd zijn soorten uit de groepen libellen, dagvlinders en 'overige ongewervelde soorten' (waaronder ook waterorganismen).

Beschikbare gegevens

Uit de databank (NDFF 2019, Quickscanhulp) blijkt dat binnen een straal van 1 km van het werkgebied één soort van de Habitatrichtlijn is geregistreerd: de Rivierrombout (zie ook Bos 2006 en Dijkstra 2002).

Rivierrombout wordt aangetroffen langs rivieren en grote beken, vooral op plaatsen waar slib of zand is afgezet. Het larvenhabitat bestaat uit zandige substraten in ondiepe, onbegroeide, stromingsluwe riviertrajecten. In de genormaliseerde rivieren wordt een dergelijke larvenhabitat voornamelijk tussen kribben aangetroffen.

Conclusie ongewervelden

- * Rivierrombout kan in het werkgebied op basis van het algemeen karakter van het werkgebied (zie blz.12) op voorhand worden uitgesloten.
- * Andere ontheffingsplichtige soorten kunnen op basis van verspreiding worden uitgesloten (zie ook Bos 2006; Dijkstra 2002).

2.7 Conclusies uit beschikbare gegevens

Volgens de databank van NDFF en verspreidingsgegevens blijkt dat in het werkgebied naast vrijgestelde 'andere soorten', meerdere ontheffingsplichtige soorten verwacht kunnen worden waarvan reeds enkele op basis van het algemeen karakter van het werkgebied (blz.12), op voorhand kunnen worden uitgesloten.

De volgende resterende soorten vergen alsnog nadere controle van de habitat om te beoordelen of er een geschikte habitat voor is, in welk geval nader onderzoek (en mogelijk aanvraag van ontheffing) nodig is (zie hiervoor hoofdstuk 3.2):

- Bever en Steenmarter;
- vaste verblijven van Ruige- en Gewone dwergvleermuis in bomen
- jaarrond beschermde nesten in te kappen bomen.

Voorts zijn er broedgevallen te verwachten van zangvogels, welke tijdens het broeden moeten worden ontzien.

Ook zijn er vrijgestelde kleine zoogdieren en amfibieën te verwachten, welke bij de uitvoering aandacht en toepassing van de wettelijke zorgplicht vergen (zie blz.8).

Andere ontheffingsplichtige soorten kunnen op basis van verspreiding en/of habitat, op voorhand worden uitgesloten.

3 LOCATIEONDERZOEK

3.1 Toetsing vigerende regelgeving gebiedsbescherming

Gebiedsbescherming vormt onderdeel van zowel de Wet natuurbescherming (Natura 2000-gebieden/ Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn en Besluit natuurbescherming) als van de Provinciale regelgeving (Natuurnetwerk Nederland).

Natura 2000-gebieden:

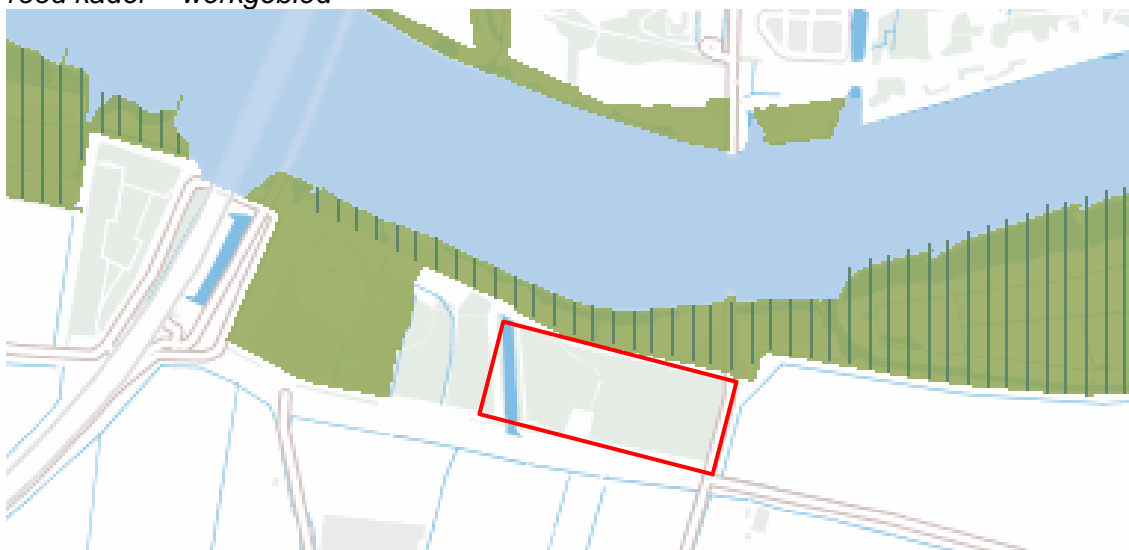
De werklocatie grenst langs de noordzijde aan het Natura 2000-gebied Oude Maas, dat is aangewezen in het kader van de Habitatrichtlijn (zie figuur 4).

De Oude Maas is een rivier die onder invloed van eb en vloed staat. De uiterwaarden behoren tot het grootste, nog resterende zoetwatergetijdengebied van ons land. Door afsluiting van het Haringvliet is de getijdendynamiek afgenomen. Hoge delen van het gebied worden daarom bij getijdenhoogwaters niet meer regelmatig overspoeld.

Het gebied bestaat uit getijdengrienden, wilgenbossen en vochtige terreinen met riet- en ruigtevegetaties.

Aangewezen habitatsoorten van dit gebied betreffen Bever en Noordse woelmuis, waarvoor in het werkgebied de 'externe werking Natura 2000' van toepassing kan zijn met betrekking tot gebruik door Bever. Noordse woelmuis kan in het werkgebied worden uitgesloten (zie § 2.2).

Figuur 4, groen gebied = NNN; gearceerd gebied = Natura 2000; rood kader = werkgebied

arcering = N 2000 & NNN; zonder arcering = uitsluitend NNN

Besluit natuurbescherming:

In deze voorbereidingsfase is nog niet voldoende bekend over de te gebruiken voer- en werktuigen met een verbrandingsmotor. Een eventuele stikstofberekening moet op een later tijdstip separaat worden uitgevoerd. Hierbij spelen zowel de aanlegfase (te gebruiken materieel) als de gebruiksfase (verkeersaantrekkende werking) een rol.

Natuurnetwerk Nederland (NNN)

Het Natura 2000-gebied betreft tevens het NNN (zie figuur 4). Het werkgebied maakt daarmee géén deel uit van het NNN waarmee die betreffende regelgeving niet van toepassing is. Het werkgebied ligt ook buiten de bijzondere weidevogelgebieden.

3.2 Verkenning werkgebied en habitatbevindingen

Op 10 november 2019 heeft een veldverkenning plaatsgevonden door de veldbioloog drs. J. Mulder, die tevens het onderzoek van 2015 ten behoeve van het plaatsen van windturbines in dit gebied, heeft uitgevoerd (zie ook eindrapportage GroenTeam 2017).

3.2.1 Geografische situatie

Het werkgebied, onderdeel van een groter bosgebied, is gesitueerd ter plaatse van een oorspronkelijk getijdenbos langs de rivier dat rond 1900 is opgehoogd met havenslib. Het ligt op een hoogte van ca. 2,5 meter tot 3,5 meter boven N.A.P., dit in tegenstelling tot het zuidelijk gelegen poldergebied dat ligt op ca. 1 meter onder N.A.P.

Het werkgebied vormt onderdeel van een groter bosgebied, daarvan gescheiden door het later gegraven Mollenwater (blauwe pijl in onderstaande luchtfoto, herhaling van figuur 3).

Aan de oostzijde wordt het werkgebied begrensd door de toerit naar de oorspronkelijke Barendrechtse Brug, nog herkenbaar door het resterende oude bruggenhoofd aan het einde van de Boonsweg (zie onderstaande luchtfoto). Deze vormt thans de toegang tot het werkgebied.

Rood kader, werkgebied natuurbegraafplaats

3.2.2 Opbouw en begroeiingskarakter

Als opgehoogd bosperceel heeft sinds die tijd vrijwel geen beheer plaatsgevonden. Het vormt dan ook een typisch stakenbos van lange dunne stammen en veel dode en omgewaaide bomen en afgevallen, opgehoopt hout (foto's 1 t/m 3).

Alhoewel deze oorsprong van het bos weinig natuurlijk is heeft het gebied daarmee wel een zekere natuurlijke willekeur verkregen met als ondergroei een wilde, plaatselijk ruige pioniervegetatie. In ieder geval de boomlaag is echter aangeplant en bestaat voor een brede noordelijke strook uit gewone essen en een iets smallere zuidelijke strook uit witte

abelen (zie luchtfoto vorige bladzijde). Zoals ook de databank aangeeft zijn er voorts géén beschermde plantensoorten in het gebied te verwachten.

Tussen de essen in de noordelijke zone staan verspreid Veldesdoorn, Meidoorn, Vlier en Braam. Veel van de essen in het bos zijn aangetast door de bastwoekerziekte, een aantasting die op zich niet hoeft te leiden tot sterfte van de bomen.

De tot 25 meter hoge abelen hebben een stamdoorsnede van 40 tot 90 cm met daartussen ook Gewone es, Veldesdoorn, Meidoorn, Vlier, Braam, Wilde liguster, Hazelaar, Zwarte els en sporadisch Gewone esdoorn en Zomereik.

Langs de oost- en zuidrand staan ook enkele grote schietwilgen terwijl Zwarte els vooral voor komt langs de zuidrand en op een open plek in het bos (figuur 5 blz.26).

Foto 1, Stakenbos van gewone essen met dode omgevallen bomen.

Foto 2, over elkaar heen gevallen dode bomen

Foto 3, meer open plekken in het stakenbos met ruige vegetatie

Tussen het fietspad langs de zuidelijke bosrand en het daarop aansluitende grasland staat nog een smalle zone met regelmatig afgezette Zwarte els (zie foto 4).

Foto 4, smalle rand Zwarte els langs fietspad

Het bos is op veel plaatsen plaatselijk slecht toegankelijk door gevallen oud hout en de ruigte en beschikt over slechts enkele onverharde smalle paden (foto 5).

Foto 5, smalle paden door het stakenbos

Binnen het bos zijn nog twee duidelijke 'open' plekken aanwezig: ten eerste de zone langs het Mollenwater en bovendien een duidelijke open plek in de 'abelenzone' (zie figuur 5).

3.2.3 Faunacondities

Vleermuizen

Uit de databank NDFD blijkt dat binnen een straal van 1 km slechts Gewone- en Ruige dwergvleermuis evenals Meervleermuis zijn geregistreerd. Echter Meervleermuis maakt géén gebruik van bosgebieden zodat er uitsluitend mogelijk Gewone en Ruige dwergvleermuis als gebruikers van het bos zijn te verwachten. Zoals in § 2.2 nader toegelicht zouden dat ten hoogste zomer- en/of paarverblijven in boomholten kunnen betreffen. Bij het veldonderzoek in 2015 zijn ook incidenteel overvliegende Rosse vleermuis, Laatvlieger en Watervleermuis waargenomen, overigens alle duidelijk zonder gebiedsbinding. In het veldonderzoek van 2015 zijn als soorten met een gebiedsbinding uitsluitend Gewone- en Ruige dwergvleermuis aangetroffen, en dan nog uitsluitend foeragerend langs de bosranden. Mede gezien het steeds weer 'late' tijdstip van verschijnen van de eerste vleermuizen maakte duidelijk dat de verblijfplaatsen van de vleermuizen op grote afstand van de planlocatie gezocht moesten worden.

Boomholtes

Zo zijn in sommige bomen holtes ontstaan door inrotting van takaanzetten, afgebroken takken en uitgescheurde plakoksels. In dode boomdelen werden ook spechtenholten aangetroffen terwijl tijdens het bezoek ook een Grote bonte specht alarmerend werd gehoord.

Van alle genoemde holtes zouden vogels en dwergvleermuizen gebruik kunnen maken, waarbij met name sommige holtes beter geschikt zijn dan andere (zie ook foto's 6 en 7). Een zevental bomen met geschikte holtes voor vleermuizen zijn gemarkeerd met een rood-wit lint, doch deze controle kon zich slechts beperken tot overzichtelijke situaties. Een nauwgezette controle op hoogte zal waarschijnlijk een veelvoud aan min of meer geschikte gebruiksholtes voor vleermuizen en vogels opleveren.

Foto 6, boom met zeer geschikte holte voor vleermuisgebruik

Foto 7, dode boom met geschiktheid voor talloos gebruik

Vogels

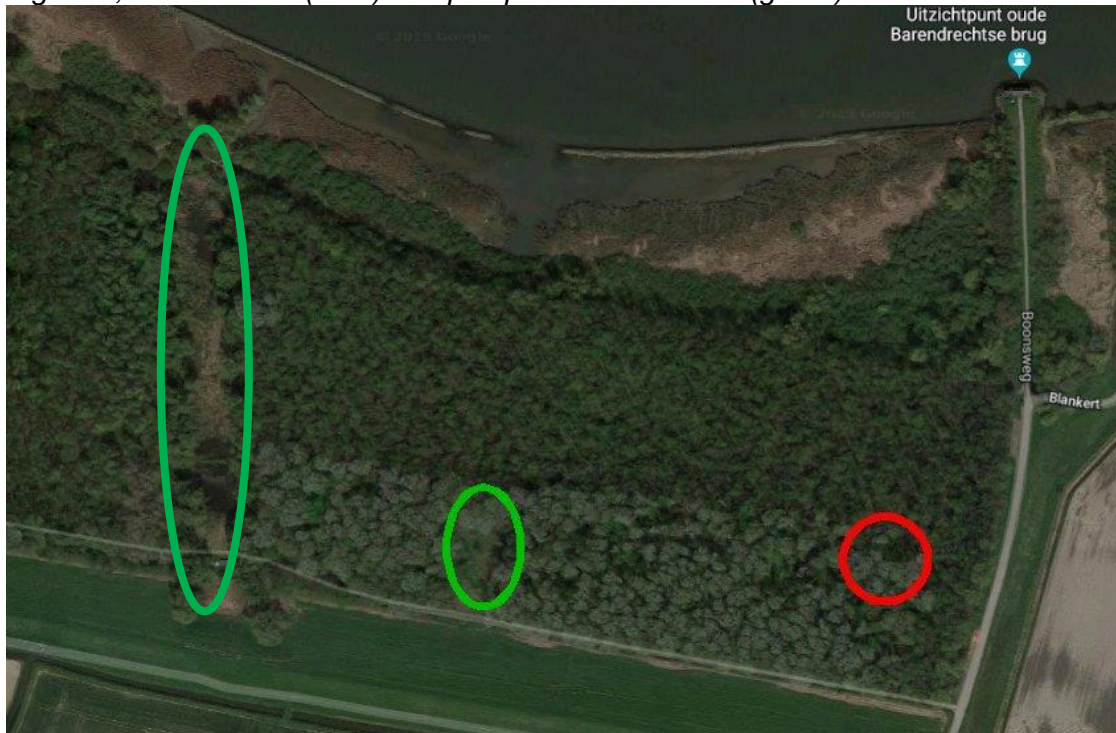
Tijdens het veldbezoek werden diverse vogelsoorten waargenomen, te weten Koolmees, Pimpelmees, Winterkoning, Vink, Merel, Boomkruiper, Houtsnip en Grote bonte specht. Echter in het broedseizoen zijn nog veel meer soorten te verwachten: zo zijn in 2015 in het onderhavige werkgebied ook territoria van een Gekraagde roodstaart en van Glanskop vastgesteld (zie GroenTeam 2017), beide soorten van categorie 5 (zie DR 2009). Broedende vogels dienen te allen tijde te worden ontzien totdat het nest niet meer wordt gebruikt.

Thans werd in het plangebied ook een bij het nest wegvliegende Buizerd vastgesteld, terwijl in het perceeldeel met abelen een kennelijke buizerdhorst werd aangetroffen (zie foto 8 en figuur 5), een jaarrond beschermd nest: bij verstoring vergt dit aanvraag van ontheffing.

Foto 8, Abeel met roofvogelhorst

Figuur 5, Buizerdhorst (rood) en open plekken in het bos (groen)

In 2015 is deze horst op deze locatie als buizerdhorst bevestigd met nader onderzoek, zodat gezien ook de aanwezigheid van de soort zowel als de horst in 2019, thans vastgesteld kan worden dat deze horst nog in gebruik zal zijn.

Het Kennisdocument voor Buizerd geeft aan dat de verstoringsafstand voor een dergelijke horst 75 meter is, maar dat bij activiteiten die te kenschetsen zijn als bestendig beheer of bestendig gebruik, minimaal 50 meter kan worden aangehouden.

Grondgebonden zoogdieren

Uitgaande van de gegevens van de databank zouden in het werkgebied mogelijk Bever en Steenmarter kunnen worden verwacht.

De aanwezigheid van eventuele verblijfplaatsen van Steenmarter in holle bomen of onder takkenhopen is op voorhand *niet* uit te sluiten. Dit vergt bij kap van grotere bomen steeds nauwkeurige inspectie op grotere holten, evenals inspectie op verblijfplaatsen bij het verwijderen van hopen hout.

De Bever komt voor langs de oevers van de Oude Maas. Verblijfplaatsen worden bij voorkeur gebouwd op de overgang tussen water en land. Daartoe is de hele randzone langs de Oude Maas thans gecontroleerd, evenals de randzones langs de Mollenkreek. Er zijn nergens sporen van verblijfplaatsen maar ook geen knaagsporen, aangetroffen. Op grond hiervan kan mogelijke verstoring van de Bever in het werkgebied worden uitgesloten.

Wel kunnen in het bos een reeks van vrijgestelde kleine zoogdieren worden verwacht (zie § 2.2), welke toepassing van de wettelijke zorgplicht vergen.

3.2.4 Ingrepen en effecten

Het creëren van meer openheid zoals in het plandoel wordt gememoreerd (zie Eelerwoude 2019), biedt meer kansen voor lagere vegetatielagen (kruidlaag, mantel- en zoomvegetatie) waarmee ook meer soorten planten en dieren verwacht kunnen worden, resulterend in een hogere biodiversiteit. Gezien de conditie van het aanwezige bos kan in het deel met de essendominantie flink worden gedund, terwijl ook tussen de grote abelen gedund kan worden.

Gedragscode Bosbeheer

Met het dunnen dient dan wel nadrukkelijk rekening te worden gehouden met ontheffingsplichtige natuurwaarden in het kader van de Wnb. Daartoe kan worden gewerkt volgens de Gedragscode Bosbeheer.

Bij traditioneel bosbeheer worden veelal rechte gezonde bomen gespaard en dode bomen en bomen met beschadigingen verwijderd. In het onderhavige geval echter zal enerzijds rekening moeten worden gehouden met gezonde bomen (toekomstbomen) en anderzijds met bomen met holtes die een verhoogde natuurwaarde met zich meebrengen, evenals ophopingen van dood hout. Juist de bomen met holtes zijn belangrijk voor de biodiversiteit en kunnen beschermde soorten herbergen.

Indien gewenst zal er zeker ruimte gevonden kunnen worden om tussen de bomen natuurgraven te realiseren. Met de aanleg van paden dient rekening gehouden te worden met het voorkomen van verstoring zoals van Buizerd of van Steenmarter. Wellicht zal het ook nodig zijn om lokaal wat van de onderbegroeiing, zoals bramen of scheef hangende dode bomen, te verwijderen. Dit wordt beperkt tot het hoog nodige om daarmee niet teveel het natuurlijk gegroeide karakter van het bos aan te tasten.

Mitigatie en zorgvuldigheid in beperkingen

De ingrepen moeten zodanig worden beperkt dat:

- in het kwetsbare seizoen (15 maart t/m augustus) geen activiteiten worden verricht binnen in een straal van 50 meter rond de Buizerdhorst, en dat er in de overige periode ook geen grote ingrepen zullen plaatsvinden;
- bomen met optisch zichtbare, van holtes verdachte plekken niet worden gekapt;
- ophopingen van dood hout en alle braamstruwelen niet verwijderd worden zonder ze zorgvuldig te onderzoeken op sporen die wijzen op gebruik door zoogdieren (m.n. Steenmarter), in welk geval ze alsnog moeten worden ontzien.

Onder deze condities kunnen deze werkzaamheden onder de Gedragscode worden uitgevoerd.

Bij het kapplan dienen de te kappen bomen of de te behouden bomen op kaart of, wellicht beter, in het veld te worden aangegeven. Vooraf dient een zgn. checklist te worden opgesteld (zie Gedragscode). De deskundige die deze opstelt, is zeker in staat om de zgn. 'holenbomen' en de buizerdhorst te herkennen.

Alsnog nader veldonderzoek:

Indien toch gekozen wordt voor het elimineren van juist de beschadigde, dode of van holtes voorziene bomen dan zal er onderzoek gedaan moeten worden naar gebruik door vleermuizen. Immers, voor kap van door vleermuizen gebruikte bomen zal een ontheffing Wet Natuurbescherming nodig zijn.

Voor een dergelijk onderzoeksgebied bestaat geen praktische werkwijze. Werken volgens het Vleermuisprotocol 2017 zou, gezien de grootte en onoverzichtelijkheid van het bos, een enorme opgave zijn.

4 SAMENVATTENDE CONCLUSIES

In samenhang tussen literatuuronderzoek, veldverkenning en habitatbeoordeling en voor een deel tevens veldinventarisatie, kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

1) Vigerende regelgeving gebiedsbescherming

- * Natura 2000: Op de planlocatie is geen gebruik aangetroffen door aangewezen soorten uit Natura 2000-gebied: de regelgeving van de 'externe werking Natura 2000' is dus niet van toepassing (zie § 3.1).
- * PAS/ Besluit natuurbescherming: De berekening van de te verwachten stikstofdepositie wordt separaat van deze rapportage uitgevoerd (zie § 3.1).
- * Natuurnetwerk Nederland: het plangebied vormt géén onderdeel van het NNN of van 'bijzondere weidevogelgebieden' (zie § 3.1) waarmee de regelgeving van NNN dus niet van toepassing is.

2) Ontheffingsplichtige soorten

In het werkgebied zijn aanwezig (zie § 3.2.3):

- bomen met holten geschikt voor gebruik door Gewone- en Ruige dwergvleermuis (als zomer- en/of paarverblijf);
- bomen met holten geschikt voor gebruik door spechten en andere holenbroedende vogels;
- een gevarieerde begroeiing geschikt voor overige broedvogels;
- een buizerdhorst;
- veel schuilmogelijkheden voor Steenmarter.

Indien voor onderdelen hiervan verstoring dreigt te ontstaan, is nader veldonderzoek en zo nodig aanvraag van ontheffing vereist.

Overige ontheffingsplichtige soorten konden op basis van verspreiding of habitatcondities, op voorhand worden uitgesloten.

3) Ingrepen en effecten

- * Door een aantal nader aangegeven beperkingen in acht te nemen (zie blz.27), kan uitvoering van werkzaamheden plaats vinden op basis van de Gedragscode Bosbeheer.
- * Indien/ waar niet kan worden voldaan aan de aangegeven beperkingen, is nader veldonderzoek genoodzaakt.

4) Voorwaarde Gedragscode Bosbeheer

Voor de werkzaamheden dient een Checklist Bosbeheer te worden opgesteld met afspraken over de wijze waarop de planning en de uitvoering van de werkzaamheden wordt afgestemd op de aanwezigheid van flora- en fauna-elementen die moeten worden gespaard, ontzien en/of beschermd.

5) Zorgplicht niet-ontheffingsplichtige soorten

Met de werkzaamheden kunnen overall wellicht vrijgestelde kleine zoogdieren of amfibieën worden aangetroffen. Hierop is de wettelijke zorgplicht van toepassing (zie blz.8), evenals op fauna welke *niet* is beschermd. Deze dieren dienen te worden opgepakt en voorzichtig buiten de gevarenzone weer te worden weggezet.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- Bij12 (2017). Kennisdocument Gewone dwergvleermuis e.a., versie 1.0
- Bij12 (2017). Kennisdocument Buizerd, versie 1.0
- Bij12 (2017). Wettelijk kader Besluit natuurbescherming,
www.bij12.nl/onderwerpen/programma-aanpak-stikstof/wettelijk-kader/
- Bos/ F. (2006), M. Bosveld, D. Groenendijk, C. van Swaay, I. Wynhoff, De Vlinderstichting. De Dagvlinders van Nederland, verspreiding en bescherming. Nederlandse Fauna 7, Leiden. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey – Nederland.
- Broekhuizen/ Sim (2016), Kamiel Spoelstra, Johan B.M. Thissen, Kees J. Canters en Jan C. Buys (redactie): Atlas van de Nederlandse Zoogdieren. Uitgever Naturalis Biodiversity Center en EIS-Nederland, Leiden.
- Creemers (2009) Raymond.C.M. en Jeroen J.C.W. van Delft (Ravon)/ redactie: De Amfibieën en Reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, EIS-Nederland, Leiden.
- Dijkstra/ Klaas-Douwe B. (2002), Vincent J.Kalkman, Robert Ketelaar, Michiel J.T. van der Weide: De Nederlandse Libellen (Nederlandse Fauna 4). KNNV Uitgeverij.
- DR 2009. Wijziging beoordeling ontheffing Flora- en faunawet bij ruimtelijke ingrepen en aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten. Brief van de Dienst Regelingen, ffw2009.corr.046 van 25 augustus 2009, Ministerie van LNV (thans EZ).
- Eelerwoude 2019. Natuurbegraafplaats Zomerlanden, inrichtings- en beheerplan, november 2019.
- Floron 2011. Nieuwe atlas van de Nederlandse Flora. Stichting Floron/ KNNV Zeist.
- GAN 2017: Het protocol voor vleermuisinventarisaties. Gegevensautoriteit Natuur, Zoordiervereniging VZZ en Netwerk Groene Bureau's, 2012. Na evaluatie aangepast voor 2017.
- GroenTeam 2017. Natuuronderzoek natuurwetgeving t.b.v. Windmolenlocatie Oude Maas, eindrapportage 14 maart 2017.
- Limpens/ H.J.G.A. (1997), K. Mostert en W. Bongers: Atlas van de Nederlandse Vleermuizen. Onderzoek naar verspreiding en ecologie. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Ministerie van EZ (2016). Soortbescherming bij ruimtelijke ingrepen, versie 1.3 december 2016.
- NDFF (2019). Quickscanhulp, registratie in samenwerking tussen Het Natuurloket, Gegevensautoriteit Natuur en Regelink, 15 oktober 2019.
- NDFF (2015). Online verspreidingsatlas amfibieën, i.s.m. onder meer RAVON, <http://verspreidingsatlas.nl>.

REG 1979, Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van Europese Gemeenschappen inzake het behoud van de vogelstand (Vogelrichtlijn, EEG 79/409, laatstelijk gewijzigd in 2006).

REG 1992/1997, Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van Europese Gemeenschappen inzake de instandhouding van de natuurlijke Habitats en de wilde flora en fauna (Habitatrichtlijn, EEG 92/43, laatstelijk gewijzigd in 1997).

Sovon 2018. Vogelatlas van Nederland, redactie Fred Hustings & Kees Koffijberg. Kosmos uitgevers, Utrecht/Antwerpen.

GEBRUIKTE TERMEN EN AFKORTINGEN

aangewezen soorten Natura 2000

soorten planten en/of dieren welke in een ministerieel besluit ten aanzien van een Natura 2000-gebied zijn aangewezen als specifiek met betrekking tot dat gebied te beschermen;

andere soorten (Wnb)

eveneens beschermde soorten, niet behorend tot de soorten van Habitatrichtlijn of Vogelrichtlijn (Bijlage bij de Wet Natuurbescherming);

batdetector

apparaat waarmee op basis van de verschillende frequenties van de ultrasone geluiden die door verschillende vleermuissoorten tijdens het vliegen worden geuit, kan worden vastgesteld welke soort het betreft;

ecologische functionaliteit (Ffw/ Wnb)

het totaal van alle relevante gebruikaspecten van een diersoort als onderdeel van hun levenswijze (verblijfplaatsen, vaste verplaatsingsroutes, foerageren, voortplantingsfuncties e.d.);

externe werking Natura 2000

de geboden m.b.t. Natura 2000 zijn ook van kracht voor aangewezen fauna-soorten buiten een als zodanig aangewezen gebied wanneer zij daar ook significant gebruik maken voor functies zoals foerage, dagverblijf of hoogwatervlucht-plaatsen (bijv. vogels) of voor overwintering (bijv. vleermuizen);

Ffw flora- en faunawet, voormalige natuurwetgeving (is vervangen door de Wnb); fauna

dierlijke organismen waaronder zoogdieren, vissen, vogels, amfibieën, reptielen, insecten en andere ongewervelden;

flora plantaardige organismen zoals houtgewassen, kruidachtige gewassen, grassen en waterplanten;

foerageren

naar voedsel zoeken, voedsel verzamelen;

GAN Gegevensautoriteit Natuur, onafhankelijke overheidsinstantie met de verantwoordelijkheid voor het verzamelen van natuurgegevens, ingesteld door het Ministerie van LNV (thans EL&I);

habitat

typische woonomgeving van een bepaalde soort;

Habitatrichtlijn, HR-soorten

soorten planten of dieren welke zijn opgenomen in de verschillende Bijlagen van de Europese habitatrichtlijn:

Bijlage IV: dier- en plantensoorten van communautair belang die strikt moeten worden beschermd;

kraamverblijf (vleermuizen)

een vaste holte of spleet (in boom of gebouw) waar vleermuizen worden geboren en gekraamd totdat ze vliegvlug zijn;

mitigeren/ mitigerende maatregelen

het zodanig aanpassen van een (plan voor een) ingreep of uitvoeringswijze (met eventuele specifieke maatregelen of voorwaarden) dat de negatieve effecten op de natuur ('natuurschade') tot een minimum worden beperkt of worden voorkomen;

natuurschade

de schade welke door werkzaamheden aan ter plaatse voorkomende (individuen van) beschermde soorten planten en dieren en vaste verblijf- en voortplantingsplaatsen daarvan, wordt toegebracht door bedreiging, verwonding, beschadiging of aantasting van de leefomgeving of specifieke biotoopomstandigheden;

NDFF

Nationale Databank Flora en Fauna;

NNN Natuurnetwerk Nederland;**Omgevingsdienst**

regionale uitvoeringsdienst in opdracht van gemeenten en provincies, voor vergunningverlening, toezicht en handhaving op het gebied van natuur en milieu;

ongewervelde soorten

diersoorten zónder dan wel met een uitwendig skelet, zoals weekdieren, kevers, mieren en insecten;

onthefing (Wnb)

een in het kader van de soortbescherming aangegeven toestemming tot onder meer het verstoren of (per ongeluk, onvermijdelijk,) doden van beschermde dieren en/of vernietigen van beschermde planten en hun groeiplaats welke bescherming in de betreffende wet wordt geregeld;

paarverblijf

een vaste holte of spleet (in boom of gebouw) waar met name ruige dwergvleermuizen hun vrouwtjes naartoe lokken om er te paren;

PAS Programmatische Aanpak Stikstof;**populatie**

groep individuen van één soort die, levende in een bepaald gebied, een voortplantingseenheid vormen;

RAVON

Reptielen, Amfibieën en Vissen Onderzoek Nederland;

soortgroep

groep organismen van dezelfde klasse of ondersoort: vaatplanten, mossen, zoogdieren, vogels, reptielen, amfibieën, vissen, insecten (ondersoorten: vlinders, libellen enz.);

'ter zake kundige' (Ffw/ Wnb)

een persoon die:

- * op HBO, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt ecologie, en/of
- * als ecoloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, en/of
- * zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van soortbescherming en is aangesloten bij de daarvoor bestaande organisaties/ PGO's zoals RAVON, VZZ, SOVON, FLORON enz. (bron: Ministerie van LNV/ EZ);

vaste verblijfplaatsen (Ffw/ Wnb)

zomer-, winter- of paarverblijfplaatsen, vaste migratie- en vliegroutes en cruciale foerageerplekken van vleermuizen; vaste voortplantingslocaties van amfibieën; vaste verblijfplaatsen van Kleine modderkruiper, e.d.; schuil- en broedplaatsen van vogels welke jaarlijks opnieuw als zodanig worden gebruikt;

verspreidingsgegevens/ -onderzoek

met steekproefonderzoek vastgestelde gebieden waar een bepaalde soort verwacht kan worden;

Vogelrichtlijn, VR-soorten

vogelsoorten die zijn opgenomen in de Europese Vogelrichtlijn; volgens het Europese recht wijzen de lidstaten beschermingszones aan om voor alle aangewezen soorten een voldoende gevarieerdheid van leefgebieden en een

voldoende omvang ervan te beschermen om populaties van deze soorten in stand te kunnen houden;

vrijstelling, provinciale (Wnb)

een in het kader van Wnb geregelde provinciale toestemming tot onder meer het verstoren of (per ongeluk, onvermijdelijk,) doden van beschermde dieren en/of vernietigen van beschermde planten en hun groeiplaats, geregeld voor categorieën zoals aangegeven in de Bijlage bij Wnb Onderdelen A & B;

wettelijk belang (Wnb)

in de natuurwetgeving zijn een aantal verschillende belangen opgenomen op basis waarvan het beschermingsregime met betrekking tot soorten van de Vogelrichtlijn of Habitatrichtlijn, mede wordt genuanceerd;

winterverblijf

een vaste holte waar een faunasoort vorstvrij kan overwinteren;

Wnb Wet Natuurbescherming welke vanaf 1 januari 2017 de beschermingskaders met juridische verboden, verplichtingen, voorwaarden en toestemmingen biedt voor (het omgaan met) flora en fauna;

zorgplicht

de in de wet vastgelegde plicht (art. 2) dat iedereen voldoende zorg in acht moet nemen voor alle in het wild voorkomende dieren (en dus niet alleen de beschermde) en hun leefomgeving. Dit is een algemene fatsoenseis die voor iedereen geldt. Overigens geldt de zorgplicht ook voor planten (LNV 2005);
